

idea

KANT

[A] VE [B] YAYIMLARI İÇİN ÖNSÖZLER; GİRİŞ; AŞKINSAL ESTETİK

ARI USUN ELEŞTİRİSİ

KANT

Arı Usun Eleştirisi

A VE B YAYIMLARI İÇİN ÖNSÖZLER

•
GİRİŞ

•
AŞKINSAL ESTETİK

Çeviren
Aziz Yardımlı

idea • istanbul

İDEA CEP KİTAPLARI — 009

İdea Yayınevi

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 2011

IMMANUEL KANT

Kritik der reinen Vernunft

[A 1781; B1787]

Birinci baskı 1993

İDEA CEP KİTAPLARINDA DÖRDÜNCÜ BASKI 2010

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü

İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın

yeniden üretilemez

İDEA CEP KİTAPLARI DİZİSİ 009 FELSEFE 4

SÜRELİ YAYIN

YAYININ ADI: Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi / Aşkımsal Estetik*

YETKİ SAHİBİ / SORUMLU MÜDÜR: ALİYE ZEYNELOĞLU

YÖNETİM YERİ: İDEA YAYINEVİ

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul

YAYININ SÜRESİ: 30 GÜNDE BİR

BASKI: BAYRAK MATBAASI

Davutpaşa Cad. 14/2 34015 Topkapı — İstanbul

DAĞITIM: YAYSAT

Doğan Medya Tesisleri, Hoşdere Yolu 34517 Esenyurt — İstanbul

Printed in Türkiye

ISSN 2146-1236

İDEA D1 2011/03

İçindekiler

Özdeyiş (Bacon) 6

Adama 7

Birinci Yayına Önsöz 9

İkinci Yayına Önsöz 18

Giriş 41

- I. Arı Ve Görgül Bilgiler Arasındaki Ayrım 41
- II. Belli *A Priori* Bilgilerimiz Vardır, Ve Sıradan Anlak Bile Hiçbir Zaman Onlarsız Değildir 43
- III. Felsefe Tüm *A Priori* Bilginin Olanak, İlkeler Ve Alanını Belirleyecek Bir Bilim Gereksinimindedir 46
- IV. Analitik ve Sentetik Yargıların Ayrımı 49
- V. Usun Tüm Kuramsal Bilimlerinde Sentetik *A Priori* Yargılar İlkeler Olarak Kapsanır 53
- VI. Arı Usun Evrensel Sorunu 56
- VII. Arı Usun Eleştirisi Adı Altında Tikel Bir Bilimin İdeası Ve Bölümleri 60

I Aşkınsal Öğeler Öğretisi

I

Aşkınsal Öğeler Öğretisi

Birinci Bölüm

Aşkınsal Estetik 67

Birinci Kesim

Uzay 69

Zaman 77

EKLER

Arı Usun Eleştirisi'nin Tam İçeriği 97

Kitap Üzerine Notlar / Aziz Yardımlı 103

Türkçe-Almanca Sözlük 105

Dizin 109

Baco de Verulamio
Insturatio magna. Praefatio.

De nobis ipsis silemus: De re autem, quae agitur, petimus: ut homines eam non Opinionem, sed Opus esse cogitent; ac pro certo habeant, non Sectae nos alicuius, aut Placiti, sed utilitatis et amplitudinis humanae fundamenta moliri. Deinde ut suis commodis aequi ... in commune consulant ... et ipsi in partem veniant. Praeterea ut bene sperent, neque Instaurationem nostram ut quiddam infinitum et ultra mortale fingant, et animo concipiant; quum revera sit infiniti erroris finis et terminus legitimus.*

*[Bu not B'de eklendi. Noktalı yerler Bacon'ın metninde Kant'ın kısaltmalarını gösteriyor.]

Verulamı Bacon
Büyük Yenilenme. Önsöz.

Kendi kişiliğimizden söz etmiyoruz. Ama burada ilgili olan soruna gelince, dileriz ki salt bir görüş bildirimi olarak değil, ama dürüst bir çalışma olarak görülsün ve bir kesimi destekleme ya da raslantısal bir düşünceyi aklama uğruna değil, ama genel olarak insan gönenç ve değerini temellendirme uğruna ele alındığı kanısını yaratabilsin. Dolayısıyla her birey en öz çıkarına ... evrensel iyilik için kaygı duyabilsin ... ve bu uğurda kendini gösterebilsin. Son olarak, yenileştirme çabamız sonsuz ve insanüstü birşeyi betimlemediğini, çünkü gerçekte sonsuz yanılgıların sonunu ve geçerli sınırlarını anlattığını gösterebilsin.

**Ekselânsları,
Kraliyet Devlet Bakanı
Baron von Zedlitz'e**

Değerli Efendim!

Bilimlerin gelişimini kendi payına iletmek *Ekselânslarınızın* kendi çıkarları uğruna çalışmak demektir; çünkü bunlar bilimlerle yalnızca bir koruyucunun yüce konumu yoluyla değil, ama sevecen ve aydınlık bir yargıcın çok yakın ilişkisi yoluyla da sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle, eğer bu bakımdan benim de bir katkı olabilecekse, belli bir ölçüde yeteneğim içinde olan biricik araçtan yararlanarak Ekselânslarınızın beni onurlandırdığı nazik güven duygusu için minnettarlığımı sunuyorum.

*Ekselânslarınızın bu çalışmanın ilk yayımına değer gördüğü aynı nazik dikkate şimdi bu ikinci yayımı adıyor, ve böylece aynı zamanda yazınsal görevimin tüm geri kalan kaygılarını koruması altına teslim ederek en derin saygılarımı sunuyorum.

Ekselânslarınızın
En itaatkâr, hürmetkâr hizmetkârı

Immanuel Kant
Königsberg, 23 Nisan 1787**

*A yayımında da bu paragrafın yerine şu ikisi bulunuyor:

“Her kim ki dileklerini ılımlı kılarak yaşamda doyum bulursa, aydınlanmış ve yetkin bir yargıcın onayında çabaları için güçlü bir uyarı kazanır — çabaları ki, yararları büyük ama uzaktır ve bu yüzden sıradan gözlerden bütünüyle kaçarak.

“Bu yayımı böyle birine ve onun nazik dikkatine adıyor, ve [tüm geri kalan kaygıları] koruması ...”

**A'da: “Königsberg, 29 Mart 1781.”

[Birinci Yayına; A] Önsöz

İnsan usu bilgisinin bir türünde özel bir yazgı ile karşı karşıyadır: Öyle sorular tarafından rahatsız edilir ki, onları geri çeviremez, çünkü ona usun doğasının kendisi tarafından verilirler; ve gene de onları yanıtlayamaz, çünkü insan usunun tüm yeteneğini aşarlar.

Us bu güç duruma hiçbir suçu olmaksızın düşer. Öyle temel ilkelerden yola çıkar ki, onların deneyimin akışında kullanılmalari kaçınılmazdır ve aynı zamanda deneyim tarafından yeterince doğrulanırlar. Bunlarla (kendi doğasının da bir sonucu olarak) her zaman daha da yüksek, daha da uzak koşullara yükselir. Ama orada görür ki, bu yolda işi her zaman tamamlanmamış kalmak zorundadır, çünkü sorular hiçbir zaman sona ermez; bu yüzden öyle temel ilkelere başvurmayı zorunlu görür ki, bunlar tüm olanaklı deneyim kullanımını aşarlar, ve gene de kuşkudan öylesine bağışık görünürler ki, sıradan insan usu bile onlarla anlaşma içindedir. Ama us böylelikle bulanıklık ve çelişkiler içine düşer, ve tam bu nedenle herhangi bir yerde gizlenmiş yanılgıların temelde yatıyor olmaları gerektiği vargısını çıkarabilse de, bunları ortaya seremez; çünkü yararlandığı temel ilkeler, tüm deneyim sınırlarının ötesine geçtikleri için, bundan böyle deneyimden gelecek hiçbir denektaşını tanımazlar. Bu sonu gelmez çekişmelerin kavga alanına *Metafizik* denir.

Zaman oldu metafizik tüm bilimlerin *kraliçesi* olarak adlandırıldı, ve eğer istenç edim diye alınacak olursa, nesnelere olağanüstü önemi nedeniyle hiç kuşkusuz bu onur sanını hak etmiştir. Şimdi ise çağın modası ona

yalnızca küçümseyerek bakmaktır, ve yadsınmış ve vazgeçilmiş nedime tıpkı Heküba gibi yakınır: *Modo maxima rerum, tot generis natisque potens — nunc trahor exul, inops.** — Ovid, *Metam.*

Başlangıçta *inakçıların* yönetimi altında *despotik* bir egemenliği vardı. Ama, yasama düzeni henüz üzerinde eski barbarlığın izlerini taşıdığı için, egemenliği iç savaşlar yoluyla adım adım tam *anarşiye* yozlaştı, ve *kuskuçular*, tüm yerleşik yapılardan tiksinen bir tür göçebeler kümesi, zaman zaman kentli birliği parçaladılar. Ne mutlu ki, sayıca çok az oldukları için onun kendini her zaman yeneden kurma çabalarını engelleyemediler, gerçi bunun için kendi içinde tutarlı hiçbir tasarı olmasa da. Daha yakın zamanlarda sanki tüm bu çekişmeler insan anlayışının belli bir *fizyolojisi* [*Physiologie*] (ünlü Locke'un) tarafından sona erdirilecek ve metafiziğin öne sürdüklerinin haklılığı tam bir kesinlik kazanacak gibi görünmüştür; ama sonuç başka türlü çıkmış, ve o sözde kraliçenin doğumu sıradan deneyimin ayaktakımına bağlanarak boşavları haklı olarak kuşku altına düşürülmüş olsa da, bu *soyağacı* gerçekte düzmece çıktığı için, kraliçe öne sürdükleri üzerinde direktmeyi sürdürmüştür. Bu yolla metafizik bir kez daha o eski kurt yeniği *inakçılığa* geri düşmüştür ve bu yüzden bir zamanlar bilimin kurtarılabileceği olduğu o aynı küçümseme ile karşı karşıyadır. Şimdi, tüm yollar (sanıldığı gibi) denendikten ve boşa çıktıktan sonra, bir bıkkınlık ve tam bir *ilgisizlik* egemendir — bilimlerde kaosun ve gecenin anası, ama aynı zamanda onlarda yaklaşımakta olan bir dönüşümün ve aydınlanmanın kaynağı, ya da hiç olmazsa bir ön gösterisi, çünkü tümü de kötü yönlendirilen bir çalışkanlık yoluyla bulanık, karışık ve kullanışsız kılınmışlardır.

Ama nesnesi insan doğasına *ilgisiz* olamayacak böyle araştırmalar açısından *ilgisizlik* taslamayı istemek boşuna-

*[Ovid, *Başkalaşımalar*, xiii, 508, 510. 'Ama ünün doruğunda, birçok oğulla güçlü ... şimdi beş parasız sürgünde.']

dır. Yine, o sözde *ilgisizlik savunucuları*, Skolastik dili halksal bir tona değiştirerek kendilerini ne denli tanınmaz kılmaya çabalamış olsalar da, herhangi birşey düşünüyor oldukları sürece, kaçınılmaz olarak öylesine küçümsediklerini ileri sürdükleri o metafiziksel önesürümlere geri düşerler. Gene de, kendini tüm bilimlerdeki çiçeklenmenin ortasında gösteren ve özellikle bilgileri — eğer edinilebilmişlerse — tümü arasında en son gözden çıkarılacak olan bilimlere ilgilendiren bu ilgisizlik üzerine dikkatle düşünülmesi gereken bir fenomendir. Açık ki bir hafifliğin değil, ama bundan böyle görünüşte bilgi ile oyalanmaya izin vermeyen bir çağın olgunlaşmış *yargı yetisinin** etkisi, ve usa tüm görevleri içinde en güç olanını, kendini bilme görevini yeniden üstlenmesi ve bir mahkeme kurması için bir çağrıdır — bir mahkeme ki ona haklı savlarında güvence verirken, buna karşı tüm temelsiz istemlerini zora dayalı bir hükümle değil ama kendi ilksiz-sonsuz ve değişmez yasalarına göre bir yana atabilecektir. Ve bu mahkeme *Arı Usun Eleştirisinin* kendisinden başkası değildir.

Ama bununla kitapların ve dizgelerin bir eleştirisini değil, genel olarak us yetisinin *tüm deneyimden bağımsız*

*Arada bir zamanımızın düşünme yolunun sığılı ve sağlam bilimin bozulduğu üzerine yakınmalar duyarız. Ama matematik, doğa bilimi vb. gibi sağlam birer zemini olanların bu suçlamayı en küçük bir biçimde hak ettiklerini düşünmüyorum; tersine, bunlar sağlamlıkları konusundaki eski ünlerini sürdürür, giderek fizik durumunda bunun ötesine bile geçerler. Eğer başka bilgi türleri de ilkelerinin aklanması konusunda kaygı duymuş olsalardı, aynı tin kendini onlarda da etkin olarak gösterirdi. Bu olmadığı sürece, ilgisizlik, ikircim ve en sonunda sıkı eleştirinin kendileri sağlam bir düşünme yolunun tanıtıcılarıdır. Çağımız herşeyi kendine altgüdümlü kılması gereken gerçek eleştirinin çağıdır. Kutsallığı yoluyla din, ve yüceliği yoluyla yasama kendilerini genellikle ondan başışık tutmayı isterler. Ama sonra yine kendilerini haklı bir kuşkunun altına düşürürler, ve usun yalnızca özgür ve açık sınamaya dayanabilene gösterdiği dürüst saygıyı kendi hakları olarak ileri süremezler.

olarak uğruna çabalayabildiği* tüm bilgiler açısından bir eleştirisini anlıyorum; öyleyse bu genel olarak bir metafiziğin olanağı ya da olanaksızlığı üzerine karar verecek, ve, herşey ilkelere uygun olmak üzere, onun kaynaklarını olduğu gibi alan ve sınırlarını da belirleyecektir.

Geriye kalan ve girebileceğim biricik yol bu yoldu, ve onda şimdiye dek usu deneyimden özgür kullanımında kendi kendisi ile çatışmaya götüren tüm yanılığarı gidermenin bir yolunu bulmuş olmakla övünebilirim. Onun sorularını insan usunun yeteneksizliği gibi birşeyi ortaya sürerek geçiştirmedim; tersine, onları ilkelere göre tam olarak belirledim ve usun kendini yanlış anladığı noktayı ortaya çıkardıktan sonra, onları ona tam doyum verecek bir yolda çözümlerdim. Hiç kuşkusuz bu soruların yanıtları inakçı bir esrimeye kapılmış merakın bekleyebileceği gibi çıkmadı, çünkü böyle bir beklentinin benim beceri alanıma girmeyen büyücülükten başka bir yolda doyurulması olanaksızdı. Ama usumuzun doğal belirlenimi açısından da amaç hiç kuşkusuz bu değildi; ve felsefenin görevi yanlış yorumlamadan doğan aldanmacaları ortadan kaldırmaktı, üstelik bu öylesine övülen ve sevilen kuruntuların yitmesine yol açsa bile. Bu uğraşta herşeyi tam ayrıntıda irdelemek en büyük amacım oldu, ve şunu söylemeyi göze alabilirim ki, burada çözülmemiş ya da çözümü için en azından bir anahtar sunulmamış tek bir metafiziksel sorun yoktur. Gerçekte arı us öylesine eksiksiz bir birliktir ki, eğer ilkesi ona kendi doğasının yönelttiği tüm sorulardan biri için bile yetersiz olsaydı, ilkeyi bir yana atmaktan başka yapacak birşeyimiz kalmazdı, çünkü o zaman geri kalanlardan birini bile tam bir güvenle ele alamazdı.

Bunları söylerken sanırım okurun yüzünde görünürde böylesine övünge ve kendini beğenmiş bir tutuma karşı küçümsemeyle karışmış bir kızgınlık belirmektedir; ve

*[Adickes yayımı ile birlikte: 'sie' (= die Kritik) yerine 'es' (= das Vernunftvermögen)]

gene de bunlar söz gelimi *ruhun* yalın doğası ya da *evrenin bir başlangıcının* zorunluğu gibi şeylerin tanıtılarını sunan en sıradan izlencenin yazarlarının önesürümleri ile karşılaştırılamayacak denli daha ılımlıdır. Çünkü böyle yazarlar insan bilgisini olanaklı deneyimin tüm sınırlarının ötesine genişletme sözünü verirken, ben, daha alçakgönüllü bir tutumla, bunun gücümü bütünüyle aştığını kabul ediyorum. Benim işim yalnızca usun kendisi ve arı düşüncesi ile; ve bunların ayrıntılı bilgilerini çok uzaklarda aramam gerekmez, çünkü onlarla kendi içimde karşılaşırım ve bu konuda sıradan mantık bana daha şimdiden usun tüm yalın edimlerinin tam ve dizgesel sıralanışının bir örneğini verir; yalnızca, burada ortada olan soru benden deneyimin tüm gereci ve yardımı uzaklaştırıldığında us ile ne ölçüde başarılı olmayı umabileceğimdir.

Her bir ereğe erişmede *tamlık* ve *tüm ereklere* erişmede *kapsamlılık* konusunda daha öte konuşmak gereksiz olacaktır — erekler ki, rasgele saptanmış amaçlar değildirler, tersine bize eleştirel araştırmamızın *gereci* olarak bilginin kendi doğası tarafından verilmişlerdir.

Araştırmamızın *biçimini* ilgilendiren iki noktaya, *pekinlik* ve *duruluğa* gelince, bunlar özsel istemler olarak böylesine kaygan bir görevi üstlenmiş olan yazardan haklı olarak beklenebilecektir.

Pekinlik söz konusu olduğunda, kendi üzerime verdiğim yargı bu araştırma türünde hiçbir yolda *sanılara* izin verilemeyeceği, ve burada bir önsav ile herhangi bir benzerliği görülen herşeyin en küçük ederle bile satışa çıkarılamayacak yasak mal olduğu ve bulunur bulunmaz el koyulması gerektiğidir. Çünkü *a priori* kurulmuş olması gereken her bilgi saltık olarak zorunlu sayılma istemindedir; ve bu tüm arı *a priori* bilginin herhangi bir belirlenimi açısından da en az eşit ölçüde böyledir, çünkü böyle bir belirlenimin tüm apodiktik (felsefi) pekinliğin ölçünü ve böylece örneği olması gerekecektir. Burada

üstlendiğim görevi yerine getirip getiremediğim bütünüyle okurun yargısına kalan bir noktadır, çünkü yazarın görevi yalnızca zeminleri ortaya koymaktır, bunların onun yargıçları üzerindeki etkilerini yargılamak değil. Ama gene de yazarın hiçbir suçu olmaksızın herhangi birşeyin o zeminlerin zayıflamasına yol açmaması için, hiç kuşkusuz yazara ikincil noktalar olmalarına karşın belli bir güvensizlik yaratabilecek yerlere dikkati çekme izni verilebilir ve böylelikle okurun bu noktalardaki en küçük duraksamalarının bile asıl amaçlar konusundaki yargısı üzerinde yaratabilecek olduğu etki zamanında uzaklaştırılabilir.

Anlak adını verdiğimiz yetiyi temellendirmek ve aynı zamanda kullanımının kural ve sınırlarını belirlemek için benim Aşkınsal Analitiğin ikinci bölümünde *Arı Anlak Kavramlarının Çıkarsaması* başlığı altında yerine getirmiş olduklarımdan daha önemli hiçbir araştırma bilmiyorum — araştırmalar ki, en büyük, ama karşılıksız kalmayacağını umduğum çabalara patlamışlardır. Biraz derinde temellenmiş olan bu irdelemenin iki yanı vardır. Birincisi arı anlağın nesnelere ile ilgilidir ve onun *a priori* kavramlarının nesnel geçerliğini açılması ve kavranabilir kılması amaçlanmıştır; tam bu nedenle amaçların için özeldir. İkincisi ise arı anlağın kendisi, olanağı, ve üzerine dayandığı bilgi yetileri ile ilgilidir, ve böylece onu öznel bağıntı içinde irdeler; ve bu açıklamanın asıl amacı açısından büyük bir önemi olsa da, özsel olarak amaç kendisine ait değildir; çünkü her zaman başlıca soru ‘Anlak ve Us tüm deneyimden bağımsız olarak neyi ve nedenli bilebilirler?’ sorusudur, *Düşünme yetisinin* kendisi nasıl olanaklıdır?’ sorusu değil. İkincisi bir bakıma verili bir etkinin nedeninin araştırması olduğu ve bu düzeye dek kendinde önsava benzer birşey taşıdığı için (gerçi, başka bir yerde göstereceğim gibi, gerçekte böyle olmasa da), öyle görünmektedir ki burada kendime ortaya bir *görüş* sürmek için izin verebilirim, ve bu yüzden okur da

özgürce bir başka bir *görüş* ile bunun karşısına çıkabilir. Bu bakımdan okura önceden anımsatmalıyım ki, öznel çıkarsamam onda umudettiğim tam kaniyi yaratmayı başaramasa bile, burada ilgilendiğim başlıca nokta olan nesnel çıkarsama tüm gücünü korumaktadır. Bu noktada yalnızca [A] 92 ve [A] 93'üncü sayfalarda söylenenler yeterli olabilir.

Son olarak, *duruluk* konusuna gelince, okurun ilk olarak *kavramlar yoluyla diskursif (mantıksal) duruluk*, ve sonra *sezgiler*, e.d. örnekler ya da başka *in concreto* açıklamalar yoluyla *sezgisel (estetik) duruluk* isteme hakkı vardır. Birincisini yeterince yerine getirdim. Bu amacımın özünü ilgilendiriyordu; ama çok ıveğen olmamasına karşın gene de haklı olan ikinci isteme yeterince karşılık veremememin raslantısal nedeni de o oldu. Çalışmamın ilerleyişi sırasında bu noktanın nasıl ele alınacağı konusunda hemen hemen sürekli olarak kararsız kaldım. Örnekler ve açıklamalar her zaman zorunlu göründüler ve bu nedenle ilk taslağında gerektiği gibi yerlerini aldılar. Ama çok geçmeden görevimin büyüklüğünü ve ilgilenmem gerekecek konuların çokluğunu gördüm; ve kuru ve salt *skolastik* biçimde verilecek olsa bile çalışmanın yalnızca kendi başına da oldukça geniş olacağını anladığım için, onu yalnızca *halksal* bakış açısından zorunlu olacak örnek ve açıklamalarla daha da şişirmenin uygunsuz olacağını gördüm. Herşeyden önce bu çalışma ne olursa olsun halksal kullanıma uyarlanamaz; öte yandan böyle bir kolaylaştırma bilimin gerçek öğrencisi için hiç de gerekli değildir, ve ne denli çekici görünse de kendinde amaca aykırı birşey taşıyor olabilir. Keşiş *Terrason*'un* dediği gibi, insan bir kitabın büyüklüğünü sayfa sayısı ile değil ama onu anlamak için gereken zamanla ölçerse, birçok kitap üzerine şu söylenebilir: *Bu kadar kısa olmasaydı daha kısa olurdu*. Ama öte yandan geniş kapsamlı olması-

*[Terrason, *Terrason, Philosophie nach ihrem allgemeinen Einflusse auf alle Gegenstände des Geistes und der Sitten*, Berlin, 1762, s. 117.]

na karşın tek bir ilkede biraraya bağlanmış kurgul bilgi bütünü'nün kavranabilirliği göz önünde tutulacak olursa, eşit hakla şu da söylenebilir: *O kadar duru olmaları gerekmeseydi, birçok kitap çok daha duru olurdu.* Çünkü duruluk açısından getirilen yardımcı gereç *parçalarda yardımcı** olsa da, *bütünde* çoğu kez dağınıklık yaratır, çünkü okuru bütünü'nün gözlemine götüreceği yolu yeterince çabuk açmaz ve örneklerin parlak renkleri dizgenin eklemle-nişini ve örgensel yapısını gizleyerek onu tanınmaz kı-lar ki, eğer dizgenin birlik ve sağlamlığı üzerine yargıda bulunacaksak, bizi herşeyden çok ilgilendiren bunlardır.

Bana öyle görünüyor ki, yazar büyük ve önemli bir çalışmayı burada ortaya koyulan tasara göre bütünlüğü içinde ve kalıcı bir yolda yerine getirme amacında ol-duğu zaman, çabasını onunkiyle birleştirmek okur için hiç de önemsiz bir kazanç olmayacaktır. Metafizik, bu-rada ona ilişkin olarak vereceğimiz kavrama göre, tüm bilimler arasında kısa bir zaman içinde ve küçük ama yeğin bir çaba ile bir tamamlanmışlık düzeyine erişme sözünü verebilen biricik bilimdir, öyle ki bu durumda gelecek kuşaklar için geriye *didaktik* bir yolda herşeyi kendi bakış açılarına göre düzenlemekten ve bunu bu nedenle içeriği en küçük bir biçimde arttırmaksızın yap-maktan başka birşey kalmayacaktır. Çünkü metafizik *arı* us yoluyla kazanılmış tüm iyeliğimizin dizgesel olarak düzenlenmiş *dökümünden* başka birşey değildir. Burada hiçbirşey bizden kaçamaz, çünkü usun bütünüyle kendi içinden ürettiği birşey kendini gizleyemez; tersine, or-tak ilkesi ortaya çıkarılır çıkarılmaz us tarafından açığa serilir. Bu tür bilgilerin tamamlanmış birliği, ve dahası yalnızca arı kavramlardan elde edilmiş olmaları ve böyle-ce deneyimden ya da belirli deneyime götürebilecek salt *tikel* sezgiden gelebilecek birşeyin etkisi altında genişle-tilmiş ya da arttırılmış olmamaları olgusu bu koşulsuz tamamlanmışlığı yalnızca yerine getirilebilir değil ama

*Rosenkranz yayımı ile birlikte: 'fehlen' yerine 'helfen.'

zorunlu da kılar. *Tecum habite et noris, quam sit tibi curta supellex*.*

Arı (kurgul) usun böyle bir dizgesini *Doğanın Metafizigi* başlığı altında kendim sunmayı umuyorum; bu çalışma, genişlikte bu *Eleştiri*'nin yarısı denli bile olmasa da, içerikte karşılaştırılamayacak ölçüde varılacaktır, çünkü *Eleştiri* herşeyden önce onun olanağının kaynak ve koşullarını ortaya sermeli, bütünüyle bakımsız bir toprağı temizleyip düzeltmelidir. Bu çalışmada okurumdan bir *yargıcım* dayanç ve yansızlığını bekliyorum; ama ötekinde bir *yardımcımın* istenç gücünü ve desteğini; çünkü bu *Eleştiri*'de dizgenin tüm *ilkeleri* ne denli ayrıntılı olarak ileri sürülmüş olursa olsun, dizgenin kendisinin tamamlanmışlığı hiçbir *türevsel* kavramın eksik olmamasını da gerektirir. Bu kavramlar herhangi bir *a priori* hesaplama yoluyla bulunamazlar; tersine, adım adım araştırılmaları gerekir. Bu yüzden bu *Eleştiri*'de kavramların bütün bir *sentezinin* tamamlanması gerekirken, bunun yanısıra aynı şeyin *analiz* açısından da yerine getirilmesi gerekecektir ki, en kolayı odur ve bir çalışmadan çok bir eğlence olacaktır.

Burada baskı konusunda belirtmem gereken bir iki nokta var. Baskının başlaması gecikmiş olduğu için, provaların ancak yarısını gözden geçirebildim ve bunlarda 374'üncü sayfa alttan dördüncü satırda *skeptisch* yerine basılan *spezifisch* dışında anlamı karıştırmayan birkaç baskı hatası buldum. [A] 425 ile 461'inci sayfalar arasında yer alan arı usun antinomileri tabulasyonlu bir yapıda düzenlenmiştir ve böylece *Sava* ait herşey her zaman solda dururken *Karşısava* ait olanlar ise sağda durmaktadır. Bu düzenlemenin nedeni Sav ve Karşısavın birbirleriyle kolayca karşılaştırılmasını sağlamaktır.

*[Perseus. *Satirae*. iv. 52. 'Kendi içinde otur, evdeki gercin ne kadar eksik olduğunu göreceksin.']

İkinci Yayına [B] Önsöz

Usun ilgi alanına giren bilginin işlenişinin bir bilimin güvenilir yolunu izleyip izlemediği sonuçtan hemen saptanabilir. Birbiri ardına yapılan inceden inceye hazırlıklardan sonra hedefine yaklaşır yaklaşmaz durdurulunca, ya da, ona erişmek için sık sık geriye dönmesi ve yeniden bir başka yola düşmesi gerekince, benzer olarak, değişik katkıların ortak bir amacı izlemelerini sağlamak olanaklı olmayınca, o zaman böyle bir incelemenin henüz bir bilimin güvenilir yolunun çok uzağına düştüğü, tersine ancak karanlıkta el yordamıyla yapılan bir arama tarama olduğu kanısına varılabilir. Bu yüzden eğer olanaklıysa bu yolu bulmak usa bir hizmet olacaktır, üstelik böylelikle üzerine düşünmeksizin önceden kabul edilen amaçlarda kapsanan pekçok şeyden yararsız olduğu için vazgeçmek zorunlu olsa bile.

Mantığın en eski zamanlardan bu yana bu güvenilir yolu izlediği olgusu *Aristoteles*'ten bu yana geriye doğru tek bir adımın bile gerekmemiş olmasından açıktır — eğer kimi vazgeçilebilir kurnazlıkların uzaklaştırılmasını ya da bildirimlerin daha duru belirlenimlerle sunulmasını bilimin güvenilirliğini olmaktan çok inceliğini ilgilendirmeleri ölçüsünde iyileştirmeler olarak görmezsek. Ayrıca belirtmeye değer ki, Mantık bugüne dek ileriye doğru da hiçbir adım atabilmiş değildir, ve bu yüzden tüm görünüşe karşın kapanmış ve tamamlanmış olarak durmaktadır. Çünkü kimi yeniler bir yandan değişik bilgi yetileri (imgelem yetisi, kavrayış keskinliği) üzerine *ruhbilimsel* bölümler, öte yandan bilginin kökeni üzerine ya da nesnelere tür lülüğüne göre değişik pekinlik türleri

üzerine *metafiziksel* bölümler (idealizm, kuşkuculuk vb.), ve bir başka yandan da önyargılar (bunların nedenleri ve çareleri) üzerine *insanbilimsel* bölümler katarak onu genişletmeyi düşünmüşlerse de, bunlar bu bilimin kendine özgü doğası konusundaki bilgisizliklerinden doğmuştur. Eğer bilimlerin birbirlerinin sınırları ötesine geçmelerine izin verilirse, sonuç genişlemeleri değil ama bozulmaları olacaktır; buna karşı Mantığın sınırları bütünüyle sağın olarak belirlenmiştir, çünkü o öyle bir bilimdir ki biricik işlevi tüm düşüncenin (ister *a priori* isterse görgül olsun, kökeni ya da nesnesi ne olursa olsun, anlıklarımızda ister olumsal isterse doğal hangi engellerle karşılaşırsa karşılaşsın) biçimsel kurallarını ayrıntılı olarak açıklamak ve tam olarak tanıtlamaktan başka birşey değildir.

Mantık böylesine başarılı olmuşsa, bu üstünlüğünü yalnızca sınırlanmışlığına borçludur, çünkü böylelikle tüm bilgi nesnelere olduğu gibi bunların ayrımlarını soyutlamasında da aklanır, giderek böyle bir soyutlamada bulunma yükümlülüğü altında durur, ve dolayısıyla onda anlık kendi kendisinden ve biçiminden başka hiçbirşey ile ilgilenmez. Ama usun bilimin güvenilir yoluna girmesi doğrulukla çok daha güç olacak, çünkü yalnızca kendi kendisiyle değil ama nesnelere de ilgilenmesi gerekecektir; buna göre bir *önöğreti* olarak Mantık bir bakıma yalnızca bilime açılan bir penceredir; ve bilgiler söz konusu olduğunda bunlar üzerine herhangi bir yargıda bulunabilmek için bir mantığın gerekli olmasına karşın, gene de bu bilgilerin kazanılması için bakılacak yer sözcüğün tam ve nesnel anlamıyla bilimlerin kendileri olacaktır.

Bu bilimlerde usun da yer alması gerektiği ölçüde, onlarda *a priori* bilinen birşey olmalıdır, ve bu bilgi kendi nesnesiyle ikili bir yolda ilişkili olabilir — ya bu nesneyi ve kavramını (ki başka bir yerden veriliyor olmalıdır) yalnızca *belirlemek*, ya da o denli de *edimsel kılmak*. Birincisi usun *kuramsal*, ikincisi *kılgısal* bilgisidir. Her ikisinde de

arı bölüm — kapsamı ne denli büyük ya da küçük olursa olsun —, eş deyişle, usun nesnesini bütünüyle *a priori* belirlediği yer, öncelikle ve kendi başına ele alınmalı ve başka kaynaklardan gelmiş olanlar onunla karıştırılmamalıdır; çünkü eğer işler kötüye gidecek olursa, hangi gelir bölümünün giderleri taşıyabileceğini ve hangilerinde kesinti yapılması gerektiğini saptamaksızın her içeri girene körü körüne ödemede bulunmak kötü bir ekonomi olacaktır.

Matematik ve *Fizik* nesnelere *a priori* belirlemeleri gereken iki kuramsal us bilimidir. Ama birincisi bütünüyle *arı* iken, ikincisi ise ustan daha başka bilgi kaynaklarına dayanmakla ancak bölümsel olarak *arı*dır.

Matematik daha insan usunun tarihinin eriştiği en erken zamanlardan bu yana o hayranlık verici Yunan ulusunda bir bilimin güvenilir yoluna girmişti. Ama *Matematik* için o krallara yaraşır yolu bulmanın, ya da daha doğrusu onu kendi için üretmenin, usun salt kendi kendisi ile ilgilenmesini gerektiren Mantık durumunda olduğu denli kolay olduğu düşünülmemelidir. Tersine, inanıyorum ki (özellikle Mısırlılar arasında) uzunca bir süre el yordamıyla ilerleme aşamasında kalmıştır ve dönüşüm tek bir insanın talihli düşüncesi tarafından üretilen bir *devrime* yüklenmelidir; onun denemeleri yoluyla ki insanın tutması gereken yol bundan böyle kalıcı bir kazanım olmuş ve bilimin izleyeceği güvenilir yol tüm zamanlar için ve sonsuz bir uzam içerisinde açılmış ve gösterilmiştir. Düşünme yolundaki bu devrimin — ki ünlü Ümit Burnunu dönen deniz yolunun bulunuşundan çok daha önemliydi — ve onu ortaya çıkaran talihli bireyin tarihi bize dek ulaşmış değildir. Gene de *Diogenes Laertius* tarafından bize iletilenlerde geometrik belgitlemelerin en önemsiz olan ve sıradan yargı için bir tanıtlama bile gerektirmeyen temellerinin ünlü bulucularının adlarının verilmesi bu yeni yolun ilk görüntüleri tarafından ortaya çıkarılan değişimin anısının matematikçilere olağanüstü